

A. J. VAN WINDEKENS *Études pélasgiques*, Louvain 1960, XI+163p.8°

Откритието за индоевропското потекло на пелазгскиот јазик, што во свое време го направи бугарскиот учен Владимир Георгиев, претставуваше голем чекор напред во областа на компаративната лингвистика. Иако во прво време речиси еднодушно примено со недоевба, сепак, благодарение на убедливите докази што ги пружи Георгиев, тоа живо ги заинтересира некои класични филолози кои го сосредоточија вниманието на одредувањето местото на тој јазик во фамилијата на индоевропските јазици и на неговата фонетика и морфологија.

A. J. van Windekens е еден од оние филолози кои дадоа повеќе прилози на полето на проучувањето на пелазгскиот јазик. Во своите *ÉTUDES PÉLASGIQUES* го третира истиот проблем и ни ги дава најновите резултати до кои дошол проучувајќи ја фонетиката и вокабуларот на овој јазик.

Во предговорот (V-VIII) van Windekens накратко не запознава со содржината на своето дело и цитира извадоци од рецензиите за неговите поранешни трудови од оваа област. Според неговите зборови, поволните оценки од повеќе рецензенти го осмелиле да ги продолжи иследувањата во тој смер и да се обиде да приведе нови докази во прилог на теоријата за постоењето индоевропски племиња во предхеленска Грција.

Книгата содржи три дела. Во почетокот е даден список на искористената литература а на крајот *Addenda* и индекс на употребените зборови.

Првиот дел (стр. 3—19) е посветен на проблеми од фонетиката, и носи наслов „Две дијалектни појави во пелазгскиот јазик“. Содржи две глави од кои едната се однесува за минувањето на индоевропското \*i во e во пелазгскиот, а другата за мутацијата на консонантите.

Во првата глава авторот забележува една чудна особеност на пелазгскиот јазик во предавањето на индоевропското \*i. Имено, овој индоевропски вокал, покрај правилниот третман се предава и со e, што е највидливо кај суфиксот ινθ=ινδ кој е забележан и како -ενδ (Λάβρενδα=λαβύρινθος, Τρεβένδα=τερέβινθος). Според неговото мислење, оваа двојност во предавањето на и.-е. \*i е всушност особеност на некој пелазгски дијалект кој пред назал или ликвид (κυτάρισσος=surgessus) го предава со e овој и.-е. вокал.

Во втората глава van Windekens се задржува на консонантизмот, поточно, на промената на консонантите. Карактеристично за оваа особеност на пелазгскиот е менувањето на звучните консонанти во безвучни и на безвучните во безвучни аспирирани.

Авторот живо се залага за поткрепа на хипотезата за постоење на мутација на консонантите, отфрлувајќи го мислењето на Георгиев, според кое, двојното предавање на индоевропските оклузивни во пелазгскиот се должи на недоследности во нивната ортографија.

Van Windekens смета дека оваа гласовна промена е една од најтипичните карактеристики на пелазгскиот јазик. Според него, пелазгскиот разликувал два дијалекта од кои кај едниот се забележувала промена на консонантите а другиот верно ги предавал оклузивите од индоевропскиот јазик. Цела серија дублети, како на пр. Βρύγες, Βρύγοι наспроти Βρύκης, Βρύκαι; Ακέλης; Αχέλης; Γίγαντες; Κίκοιες и други, зборуваат во прилог на ова тврдење. Ова менување на консонантите се среќава не само во основите на зборовите, ами и во суфиксите (Κόκινθος; Γίγαντες). Авторот посебно се задржува на суфиксот -νθ/ντ чија двојност ја објаснува со присуство односно отсуство на консонантска промена. За суфиксот -νδ, кој е забележан покрај споменатите два, се обидува да докаже дека се јавил во овој јазик независно од консонантската промена.

Во вториот дел на Ѓ. Р., кој носи наслов „Нови истражувања во пелазгскиот вокабулар“ и кој е најобимен (стр. 21—131), авторот настојува да даде приемлива етимологија на низа зборови од грчкиот јазик, чие потекло не било сосем разјаснето, припишувајќи ги кон пелазгскиот речник. Овој дел содржи две глави: Апелативи и Лични имиња.

Во врска со апелативите, најнапред се задржува на објаснување имињата на некои животни и тоа: αἰσάλων, αἰσάρων, κινάβρα, κενέβρειος, κενέβρεια,

ἔβρος, κύμῃ, κόμβω, κύμινδις, потоа на имиња на растенија: ἄσκρα, ἀτάλυμος, κυπάρισσος, λάπαθον, λίνδος, ὑάκινθος

Од имињата на предметите за употреба ја објаснува етимологијата на ἄσκος, βύρσα, γαδῆ, γάνδιον, κάδος, κόλλοψ, κόλλαβος, κόσκινον, σίλλυβος, σίττυβон, σισύρα.

Од термините што означуваат предмети за нега и украси на човечкото тело ги разгледува ἄσκέρα и βόστρυχος а од имињата на музичките инструменти κίθαρις, κithára.

Понатаму се задржува на κυβερνάω (термин од областа на навигацијата), ἄσκέω (од уметноста и техниката воопшто), μέγαρον (термин од градежништвото), κοθῶ, κολοσурτός, κυμίνδαλα, ῥώννυμι, σῶκος (термини од војната и ловот), ἀταλός, γῆ, γαῖα, γείτων, γιγαλία, ἐστία, ἐσχάρα, λαικάς, τίταξ, τιτήνη, τιτάν (термини што се однесуваат за фамилијата и друштвото), νόσος, σῶμα (за болест и мрша), ἀσκόλια, καθαρός (термини од религијата). Авторот ја завршува оваа глава со прикажување етимологиите на ἔλιος, ἀτάσθαλος, κοθεῶ, κουνεῶ, σιγαλδεῖς, σίμβλος, τιτῶ кои означуваат етички, интелектуални, морални и други претстави.

Во втората глава од овој дел, која се однесува на личните имиња, van Windekens ги објаснува топонимите и хидронимите: Ἀκέλης, Βέλβινα, Κιθαίρων, Σύβαρις и имињата на божествата и митските фигури Ἄσκληπιός, Κένταυρος, Τιθωνός, Τιτάν, Ὑάκινθος.

На крајот од овој дел на Ѓ. Р. авторот дава заклучоци и врз основа на разгледуваните примери, утврдува некои фонетски и морфолошки правила. Така во врска со предавањето на индоевропските вокали во пелазгискиот јазик заклучува дека:

1. и.-е. \*a останува неизменето,
2. и.-е. \*e пред назал+дентал минува во i,
3. и.-е. \*i минува во e,
4. и.-е. \*u во третиот слог од зборот останува неизменето а во првиот слог се предава со u и o,
5. и.-е. \*a<sub>1</sub> во пелазгискиот дава a,
6. и.-е. \*ō останува неизменето,
7. и.-е. \*oi преминува во ai,
8. и.-е. \*ai останува неизменето,
9. и.-е. \*du исто така,
10. и.-е. \*ar<sub>1</sub> се предава со ur.

Авторот приведува примери од кои се гледа дека пелазгискиот јазик познавал квалитативен и квантитативен аблаут. Што се однесува до индоевропските полувокали заклучува дека:

1. и.-е. \*i во почетокот на зборот пред вокал преминува во h,
2. и.-е. \*u по l минува во b.

Како карактеристично за пелазгискиот консонантизам, покрај мутацијата на консонантите, van Windekens го одбележува и предавањето на и.-е. \*t по назал со d и на и.-е. \*g и \*k со s. Во врска со последното, забележува дека е сомнителна хипотезата на Георгиев според која индоевропските палатали во пелазгискиот се предаваат како дентали.

Авторот тука одбележува и некои други особености на пелазгиската фонетика како на пр. вокалната и консонантска асимилација, метатеза на ликвидите, експресивно удвојување на консонантите и др.

Во врска со морфологијата на овој јазик авторот ни дава убав преглед на суфиксите кои се среќаваат при формирањето на зборовите, означувајќи ги притоа и нивните индоевропски форми.

На крајот ги одбележува врските на пелазгискиот јазик со германските, балто-словенските и другите индоевропски јазици и дава заклучоци за влијанието на пелазгиската цивилизација и култура врз грчката.

Во третиот дел на Ѓ. Р. (стр. 135—141), под наслов „Името и јазикот на Σίντιες од островот Лемнос“ авторот прави обиди да даде свое толкување за терминот Σίντιες. Овој термин се среќава кај Хомера (Илиада, I, 593—594; Од. VIII, 294) и кај Страбона (VII фр. 46) како Σίντιες или Σιντοί (Страбон).

Van Windekens ги приведува уште формите  $\Sigma\iota\nu\theta\omicron\varsigma$  и  $\Sigma\iota\nu\delta\omicron\varsigma$ . Присуството на суфиксот  $-\nu\theta/-\nu\tau/-\nu\delta$  во цитираните форми, за кои тој не се сомнева дека се од ист корен, го наведува на мисла дека се работи за зборови од пелазгиско потекло. Поаѓајќи од тоа, врз основа на пелазгиската фонетика, ја реконструира индоевропската форма  $*kuen-t(o)$  со значење „свет, посветен“ и ја доведува во врска со литванската форма  $\dot{s}ventas$ , старопруската  $swenta$ -старословенската  $svęty$  и др. Оваа етимологија изгледа сосем прифатлива ако се земе во обзир дека индоевропскиот палатал  $*\hat{k}$  дава во пелазгискиот  $s$  а и.-с.  $*e$  пред назал  $-i$ , и  $\Sigma\iota\nu\tau\epsilon\iota\varsigma$  би можело навистина да означува некакви свети или посветени луѓе. Дотолку повеќе што од сведенијата на старите автори се гледа дека  $\Sigma\iota\nu\tau\epsilon\iota\varsigma$  се во врска со култот на богот Хефест, па би можело да се претпостави дека се тоа луѓе посветени на овој бог.

Во прилог на тврдењето дека на Лемнос можело да има влијание од јазикот на Пелазгите, авторот ја приведува и формата  $Z\acute{\eta}\rho\nu\theta\omicron\varsigma$ , име на еден град од Самотрака, при којашто суфиксот  $-\nu\theta$  јасно укажува на пелазгиско влијание, па би можеле да очекуваме едно такво влијание и на Лемнос.

ÉTUDES PÉLASGIQUES на van Windekens претставува несомнено вреден прилог во проучувањето на пелазгискиот јазик. Некои од резултатите до кои дошол авторот проучувајќи го овој јазик, особено поврзувањето на консонантската промена со постоењето на дијалекти, претставуваат навистина новина која заслужува полно внимание.

Интересно е да се забележи дека авторот не ги зел во обзир најновите становишта на Георгиев по однос на некои фонетски прашања, изнесени во „Исследования по сравнително-историческому языкознанию“, Москва, 1958 (книгата не се наоѓа во списокот на користената литература од v. W.), а се опира на некои негови поранешни тврдења кои овде претрпеа корекција од самиот Георгиев.

На крајот, должни сме да одбележиме дека Ё. Р. претставуваат чекор напред во идентификацијата на овој догрчки јазик и во потврдата за неговото индоевропско потекло. Тие се ползна литература за сите оние кои се занимаваат со оваа проблематика.

Љубинка Басојдова, Скопје.

ИСТОРИЈА ГРЕЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ, III, под редакцијом Соболевској, Грабар—Пасека и Пейровској, Москва, 1960, страна 439.

Изашла је најзад и треќа свеска колективног дела советских научника *Историја грчке книжевности*, чија је прва свеска изашла 1946, а друга 1955 г.

Сарадници на овој свесци су И. И. Толстој, који је написао главе I (Нова атичка комедија и родови повезани с њом), II (Поезија епохе хеленизма — општа карактеристика) и III (Калимах); М. Ј. Грабар—Пасек, који је дао главе IV (Епска поезија), V (Буколска поезија), 1. поглавље VII главе (Полибије), 1. и 7. поглавље IX главе (Јосиф Флавије, Паусанија), 2. поглавље X главе (Дион Хрисостом), XI главу (Ораторска проза IV—V века) и готово целу XIV главу (Грчка поезија I—V в.); Ф. А. Петровски је аутор само VI главе (Епиграм); С. И. Соболевски је написао VII главу (Научна проза II—I в. пре н. е.) и IX главу (Научна проза I—III в. н. е.); А. В. Болдирев је дао VIII главу (Плутарх), већи део X главе (Ораторска проза I—III в.) и XII главу (Уметничка приповедачка проза I—III в.); С. К. Апт је написао главу XI (о Лукијану); А. С. Ахманов је дао први део XV главе (Философске школе хеленистичког и римског доба до појаве неоплатонизма); А. Ф. Лосев саставио је други и трећи део XV главе (Философија и научна литература хеленистичког и римског доба); Б. В. Горнунг је прикажао хеленистичку науку и митографију (четврти део XV главе). Увод у први и други разделак књиге написали су редактори. Дело покажује доста складну целину, мада је на њему сарађивао већи број писаца.

Што се тиче периодизације грчке книжевности из тзв. покласичног доба која је примљена у овом тому, она се може бранити као исправна, мада је су-